

STKS:n kirjastojuridiikkatyöryhmän kokous

pe 9.11.2018 klo 14–16

Kansalliskirjaston Pohto-kokoushuone, Yliopistonkatu 1, Helsinki

Paikalla: Pekka Heikkinen, Anne Holappa, Soile Manninen, Pekka Olsbo, Suvipäivi Pöytälaakso-Koistinen, Irma Reijonen (pj.)

Poissa: Hellevi Hakala, Päivi Kaiponen, Ari Rouvari

1. Kokouksen avaus

Kokous avattiin klo 14.10.

2. Muutokset työryhmän kokoonpanossa.

- Anna-Liisa Helosalo on ilmoittanut jäävänsä pois ryhmästä.
- Anne Holappa Tekijänoikeuden tietokeskuksesta aloittaa ryhmässä uutena jäsenenä.

3. Ryhmän sihteerin ja tiedotusyhdyshenkilön valinta

Anna-Liisan Helosalon tilalla ryhmän sihteerinä ja tiedotusyhdyshenkilönä jatkaa Soile Manninen.

4. Työryhmän toimintasuunnitelma 2019

- Kirjastojuridiikka-ryhmä jatkaa kirjastoihin liittyvien juridisten asioiden seuraamista (tekijänoikeus, tietosuoja jne.)
- Osallistumme KAM-yhteistyöhön
- Vuoden 2019 teemoja esim. kansallisen tietosuojalain käsittely ja DSM-direktiivin kansallinen valmistelu.
- Järjestetään koulutusta muiden STKS:n työryhmien kanssa. Teemoja esimerkiksi tutkimus, data ja tekijänoikeus; tiedonlouhinta ja tekstinlouhinta käytännössä ja juridiikan kannalta.

Eduskuntavaalit 2019

- Opetus- ja kulttuuriministeriöön on lähetetty tiedoksi Kansalliskirjaston intressit tulevaa hallitusohjelmatyötä varten. Kolme pääviestiä:
 - Tiedonlouhinta tulisi mahdollistaa kansallisen lain rajoitussäännöksellä koko tulevan EU-direktiivin (DSM-direktiivin) sallimassa laajuudessa.
 - Vanhojen lehtiaineistojen yleisökäyttöön on saatava pysyvämpiä ratkaisuja ja siihen tarvitaan myös julkisen vallan panostusta.
 - Kirjastojen erivapaus antaa lainaan e-aineistoja tulisi sisällyttää tekijänoikeuslakiin.

5. Ajankohtaista kirjastojuridiikkaa

Tietosuojalain käsittely Eduskunnassa ja KAM-sektorin kannanotot

- Hallintovaliokunnan lausunto lakiluonnoksesta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/HaVM_13+2018.aspx
 - Keskeistä kirjastojen kannalta:
 - henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste: käsittelyn lainmukaisuus
 - kulttuuriperintöaineistot

- tieteellisiin ja historiallisiin tutkimustarkoituksiin liittyvät poikkeukset
- valiokunta on edelleen vapauttamassa viranomaiset - ml. kirjastot - velvoitteesta maksaa hallinnollisia seuraamusmaksuja (sakot)

Julkistaminen

KAM-sektori toivoi lakiin säännöstä, jonka perusteella kulttuuriperintöorganisaatioilla olisi oikeus saattaa henkilötietoja sisältäviä aineistoja ja niiden kuvailutietoja yleisön saataville. Valiokunta totesi, ettei tällaista säännöstä ole nykyisessäkään henkilötietolaissa eikä sitä tule uuteen lakiin. Oikeustilanne ei muutu nykyisestä. Valiokunta kuitenkin toteaa, että jos asia tulevaisuudessa muodostuu ongelmaksi, asiaa tulee erikseen selvittää ja lakia muuttaa.

Tietosuojalain perusteella (4§ 4. kohta) KAM-sektorin organisaatioilla on peruste käsitellä henkilötietoja sisältäviä tutkimusaineistoja, kulttuuriperintöaineistoja sekä niiden kuvailutietoja arkistointitarkoituksessa. Kaikki viranomaisen arkistointi ei kuitenkaan mahdu kulttuuriperintöaineistoja ja tutkimustarkoituksiin liittyvää arkistointia koskevan perustelun piiriin. Kun kyseessä on muu kuin em. arkistointi, käsittelyn täytyy liittyä viranomaisen lakisääteisiin velvoitteisiin ja olla luonteeltaan tätä toimintaa tukevaa.

Tieteellisen tutkimuksen osalta voidaan viitata käytännesääntöihin, joiden avulla voidaan täsmentää tapaukset, joissa rekisteröidyn oikeuksista voidaan poiketa yleisen edun mukaisella tutkimusperusteella. Käytännesääntöjä valmistellaan tällä hetkellä niin yliopistoja kuin KAM-sektoria koskien.

Tiedonhallintalain muutosesitys

Hallituksen esitys ollut lausunnolla syksyllä. KAM-sektorilta yksityisarkistot ovat antaneet lausuntonsa. Kansalliskirjastoa koskee kulttuurinaineistolaki, joten tästä ei ole lausuttu.

EU:n tekijänoikeusdirektiivin (DSM-direktiivi) tilanne

Direktiivistä trilogineuvottelut käynnissä, todennäköisesti hyväksytään ensi vuoden aikana parlamentissa ja sen jälkeen asia tulee kansalliseen valmisteluun.

- Lehtikustantajien uusi lähioikeus teettänee lisätöitä Kansalliskirjastolle.
- Ei-kaupallinen käyttö/levitys on käytännössä kuollut kirjain.
- Artikla 13: kirjastojen kannalta epäselvää, koskeeko sitä julkaisuarkiston ylläpitäjän velvollisuudet tarkistaa, että arkisto ei sisällä tekijänoikeutta rikkovaa aineistoa.

PSI-direktiivi

Direktiivin uudistaminen menossa. Kirjasto ei voisi jatkossa vedotaan omaan lähioikeuteensa (tietokantaoikeus) ja estää sillä aineiston käyttöä. Käytännössä kirjastoilla ei ole suuria esteitä tälle, mutta metadatalta on arvonsa ainakin kaupallisten toimijoiden puolelta.

- Tekijänoikeusneuvosto kaudelle 15.10.2018–14.10.2021 on nimitetty. KAM-sektorin edustajana jatkavat Tuula Hämäläinen ja Pekka Heikkinen, Maria Reh binder tieteen ja tutkimuksen edustajana. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410845/uusi-tekijanoikeusneuvosto-asetet-2.

Lisäksi toimii tekijänoikeuksien yhteishallinnoinnin neuvottelukunta ja OKM:n tekijänoikeusasioiden neuvottelukunta. Pekka Heikkinen on jäsenenä näissä molemmissa.

- Cuporen ja Suomen tekijänoikeudellisen yhdistyksen yhteishankkeena tehty selvitys tekijänoikeudella suojatun aineiston käytöstä ei-kaupallisessa ja tieteellisessä tutkimuksessa: <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/escia-pilot-study>
- Lukemisdirektiivin ja -asetuksen edellyttämät muutokset kansalliseen tekijänoikeuslakiin tulivat voimaan 12.11.2018. Tarkoituksena on helpottaa näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten mahdollisuutta käyttää teoksia. Direktiivin taustalla oleva Marraskeshin sopimus tulee voimaan EU:n jäsenvaltioissa 1.1.2019: https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/teosten-saatavuutta-lukemisesteisille-helpottava-laki-voimaan

6. STKS:n kuulumisia

- STKS:n vuosikokous järjestetään 15.11.2018
- Verkkosivut uusittu, työpaja työryhmille viestinnästä ja verkkosivujen päivittämisestä 10.12.2018 klo 13 Helsingissä Kaisa-talossa. Soile osallistuu.
- STKS:n on kysynyt ryhmiltä mielipiteitä koulutusten osallistujalistojen julkaisemiseen. Kirjastojuridiikka ryhmä suhtautuu myönteisesti osallistujalistojen julkaisemiseen. Samalla keskusteltiin koulutusten materiaalien verkkojulkaisemisesta. Hyvä käytäntö olisi esimerkiksi merkitä aineistoihin cc-lisensoinnin merkki.

7. Seuraava kokous

Joululounas tammikuussa 7.1.2019 klo 12, valitaan ravintola myöhemmin.

8. Kokouksen päättäminen

Kokous päätettiin klo 16.